

Lagstiftning om samverkan kring barn och unga

– en sammanfattning

Samverkan är nödvändig för många barn och unga. Därför finns det bestämmelser om samverkan i den lagstiftning som gäller för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och skolan. Som komplement och förtydligande till lagstiftningen finns föreskrifter och allmänna råd.

Aktuell lagstiftning

Här hittar du lagstiftning kring samverkan som är aktuell för dig som är ansvarig för eller arbetar inom socialtjänsten, hälso- och sjukvården och skolan. Du får en övergripande beskrivning av vad som gäller för intern och extern samverkan för dessa verksamheter.

Förtydliganden kan behövas

Den lagstiftning som beskrivs i sammanfattningen ger en grund för hur ansvaret för barns psykiska ohälsa ska fördelas mellan olika aktörer. Men landsting och kommuner kan också behöva förtydliga vad som ska ingå i till exempel första linjens psykiatri för barn och unga. Det är viktigt att det framgår vem eller vilka som ska ansvara för att insatser görs och när samverkan ska ske enligt författning.

Lagstiftning som gäller för hälso- och sjukvården, till exempel dig som arbetar inom

- barn och ungdomspsykiatri
- barn- och ungdomshabilitering
- barnhälsovård
- barn- och ungdomsmedicinsk mottagning
- vårdcentral

Om samverkan

Om ett barn far illa eller riskerar att fara illa ska hälso- och sjukvården, på socialnämndens initiativ, samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. Vid utlämnande av uppgifter gäller begränsningarna i patientsäkerhetslagen (PSL) och offentlighets- och sekretesslagen (OSL). Det framgår av hälso- och sjukvårdslagen (HSL) och patientlagen.

Anmälan till socialnämnd

Om ett barn far illa eller om det finns sådana misstankar ska hälso- och sjukvården, rättspsykiatrisk undersökningsverksamhet och anställda inom verksamheten genast anmäla det till socialnämnden. Det framgår av socialtjänstlagen (SoL).

Upprätta individuell plan

När ett barn (eller vuxen) har behov av insatser både från socialtjänsten och hälso- och sjukvården ska landstinget tillsammans med kommunen upprätta en individuell plan, ibland kallad samordnad individuell plan, SIP. Planen ska upprättas om landstinget eller kommunen bedömer att den behövs för att barnet ska få sina behov tillgodosedda. En förutsättning är att den enskilde samtycker till att den upprättas.

Arbetet med planen ska påbörjas utan dröjsmål. Planen ska när det är möjligt upprättas tillsammans med den enskilde. Närstående ska ges möjlighet att delta i arbetet med planen, om det är lämpligt och den enskilde inte motsätter sig det. Det framgår av HSL. Motsvarande bestämmelse finns i SoL.

Beakta behov av information, råd och stöd

Om barnets förälder, eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med, har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning ska hälso- och sjukvården särskilt beakta barnets behov av information, råd och stöd. Skyldigheten gäller även om den vuxne har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada alternativt missbrukar alkohol eller annat beroendeframkallande medel. Samma skyldighet gäller om den vuxne oväntat avlider. Det framgår av HSL.

Hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), HSL

Patientsäkerhetslagen (2010:659), PSL

Patientlagen (2014:821)

Lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, LPT

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:4) om våld i nära relationer

Socialtjänstlagen (2001:453), SoL

Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL

Överenskommelse mellan landsting och kommun

Om ett barn (eller en vuxen) har en psykisk funktionsnedsättning ska landstinget ingå en överenskommelse med kommunen om ett samarbete. Om det är möjligt bör organisationer som företräder dessa personer eller deras närstående ges möjlighet att lämna synpunkter på innehållet i överenskommelsen. Det framgår av HSL.

Intern samverkan vid våld eller andra övergrepp

När ett barn (eller en vuxen) är eller har varit utsatt för våld eller andra övergrepp av närstående och då ett barn har bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående ska vårdgivaren samverka internt för att samordna hälso- och sjukvårdsåtgärder så att de inte motverkar varandra. Om åtgärderna riktas till flera i en familj, ska samtliga åtgärder samordnas. Detta ska göras med beaktande av behovet av trygghet och säkerhet för den våldsutsatte och för barnet som bevittnat våld. Det framgår av Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:4) om våld i nära relationer.

Extern samverkan vid våld eller andra övergrepp

Det finns krav på extern samverkan när ett barn (eller en vuxen) är eller har varit utsatt för våld eller andra övergrepp av närstående och då ett barn har bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående. I dessa situationer ska vårdgivaren samverka med andra verksamheter, myndigheter och organisationer som berörs för att skapa förutsättningar för att samordna insatserna från de olika aktörerna så att de inte motverkar varandra. Om insatserna ges till flera i en familj, ska vårdgivaren även samverka för att skapa förutsättningar för att samordna samtliga insatser. Detta ska göras med beaktande av behovet av trygghet och säkerhet hos våldsutsatta och barn som bevittnat våld. Det framgår av SOSFS 2014:4.

Sekretess vid samverkan mot våld eller andra övergrepp

Skyldigheten att samverka gäller endast för sådana uppgifter för vilka det inte föreligger sekretess enligt OSL eller tystnadsplikt enligt patientsäkerhetslagen (PSL). Det framgår av SOSFS 2014:4.

Lagstiftning som gäller för socialtjänsten, till exempel dig som arbetar inom

- individ- och familjeomsorg
- stöd till personer med funktionsnedsättning

Socialtjänstlagen (2001:453), SoL

Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS

Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU

Hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), HSL

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:4) om våld i nära relationer

Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL

Om samverkan

Om ett barn far illa eller riskerar att fara illa ska socialnämnden samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. Socialnämnden ska aktivt verka för att samverkan kommer till stånd. I fråga om utlämnande av uppgifter gäller de begränsningar som följer av bestämmelserna om tystnadsplikt i socialtjänstlagen (SoL) och av offentlighets- och sekretesslagen (OSL). Det framgår av SoL.

Anmälan till socialnämnd

Om ett barn far illa eller om det finns sådana misstankar ska socialtjänsten och anställda inom myndigheten genast anmäla det till socialnämnden. Det framgår av SoL.

Om ett barn utnyttjas sexuellt eller utsätts för fysisk eller psykisk misshandel i hemmet ska de som är verkamma inom familjerådgivning genast anmäla det till socialnämnden. Det framgår av SoL.

Uppsökande verksamhet

Barn (och vuxna) ska i grupp eller enskilt erbjudas hjälp i socialnämndens uppsökande verksamhet. När det är lämpligt ska nämnden härvid samverka med andra samhällsorgan och med organisationer och andra föreningar. Det framgår av SoL.

Upprätta individuell plan

När ett barn (eller en vuxen) har behov av insatser både från socialtjänsten och från hälso- och sjukvården ska kommunen tillsammans med landstinget upprätta en individuell plan, ibland kallad samordnad individuell plan, SIP. Planen ska upprättas om kommunen eller landstinget bedömer att den behövs för att den enskilde ska få sina behov tillgodosedda. En förutsättning är att den enskilde samtycker till att planen upprättas. Arbetet med planen ska påbörjas utan dröjsmål. Planen ska när det är möjligt upprättas tillsammans med den enskilde. Närstående ska ges möjlighet att delta i arbetet med planen, om det är lämpligt och den enskilde inte motsätter sig det. Det framgår av SoL. Motvarande bestämmelse finns i hälso- och sjukvårdslagen (HSL).

Intern samverkan vid våld eller andra övergrepp

När ett barn (eller en vuxen) är eller har varit utsatt för våld eller andra övergrepp av en närstående och då ett barn har bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående ska socialnämnden samverka internt för att samordna sina insatser så att de inte motverkar varandra. Om insatser ges till flera i en familj, ska samtliga insatser samordnas. Detta ska göras med beaktande av behovet av trygghet och säkerhet hos våldsutsatta och barn som bevittnat våld. Det framgår av Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:4) om våld i nära relationer.

Extern samverkan vid våld eller andra övergrepp

Det finns krav på extern samverkan när ett barn (eller en vuxen) är eller har varit utsatt för våld eller andra övergrepp av närstående och då ett barn har bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående. I dessa situationer ska socialnämnden samverka med andra verksamheter, myndigheter och organisationer som berörs för att skapa förutsättningar för att samordna insatserna från de olika aktörerna så att de inte motverkar varandra. Om insatserna ges till flera i en familj, ska socialnämnden även samverka för att skapa förutsättningar för att samordna samtliga insatser. Detta ska göras med beaktande av behovet av trygghet och säkerhet hos våldsutsatta och barn som bevittnat våld. Det framgår av SOSFS 2014:4.

Sekretess vid samverkan mot våld eller andra övergrepp

Skyldigheten att samverka gäller endast för sådana uppgifter för vilka det inte föreligger sekretess enligt OSL eller tystnadsplikt enligt SoL. Det framgår av SOSFS 2014:4.

Stöd och service till funktionshindrade

Verksamhet som bedrivs utifrån lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, ska vara av god kvalitet och bedrivas i samarbete med andra berörda samhällsorgan och myndigheter. Det framgår av LSS.

Lagstiftning som gäller för skolan, till exempel dig som arbetar inom

- förskolan
- skolan
- elevhälsan

Om samverkan

Om ett barn får illa eller riskerar att fara illa ska skolan, inklusive förskola och fritidshem, samt den som är anställd i verksamheten samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. Samverkan ska ske på socialnämndens initiativ. Det framgår av skollagen.

Anmälan till socialnämnd

Om ett barn får illa eller om det finns sådana misstankar ska skola, inklusive förskola och fritidshem, samt den som är anställd inom verksamheten genast anmäla det till socialnämnden. Det framgår av socialtjänstlagen (SoL).

Utreda behov av särskilt stöd

Skola

Om det kan befaras att en elev inte kommer att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås ska det anmälas till rektorn, som ska se till att elevens behov av särskilt stöd utreds skyndsamt. Det samma gäller om det finns särskilda skäl att anta att stöd som har getts i form av extra anpass-

ningar inom ramen för den ordinarie undervisningen inte skulle vara tillräckliga. Behovet av särskilt stöd ska även utredas om eleven uppvisar andra svårigheter i sin skolsituation. Samråd ska ske med elevhälsan om det inte är uppenbart obehövt. Om en elev är i behov av särskilt stöd ska han eller hon ges sådant stöd. Det framgår av skollagen.

Förskola

Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling ska få det stöd som deras speciella behov kräver. Barnets vårdnadshavare ska ha möjlighet att delta vid utformningen av de särskilda stödinsatserna. Förskolechefen har ansvar för att barnet får ett sådant stöd. Det framgår av skollagen.

Lagstiftning som gäller för ledningssystem, och systematiskt kvalitetsarbete inom

- hälso- och sjukvård
- socialtjänst
- skolan

Samverkan för att förebygga vårdskador

Den som bedriver socialtjänst eller verksamheter enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) ska identifiera de processer där samverkan behövs för att säkra kvaliteten på de insatser som ges i verksamheten. På samma sätt gäller för hälso- och sjukvården att vårdgivaren ska identifiera de processer där samverkan behövs för att förebygga att patienter drabbas av en vårdskada. Det framgår av Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete.

Samverkan beskrivs i processer och rutiner

Det ska av processerna och rutinerna framgå hur samverkan ska bedrivas i den egna verksamheten. Genom processerna och rutinerna ska även säkerställas att samverkan möjlig-

görs med externa aktörer. Det gäller även för vårdgivaren för elevhälsans hälso- och sjukvård. Det framgår av Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete.

Kvalitetsarbete i skolan

I skollagen finns bestämmelser om vad systematiskt kvalitetsarbete i skolan innebär. Det handlar om att systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen. Det omfattar hela utbildningen, inklusive elevhälsan, och ska göras såväl på huvudmannanivå som på förskole- och skolenhetsnivå.

Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet är att de mål som finns för utbildningen uppfylls. Det framgår av skollagen.